

Rättsfallssamlingen

DOMSTOLENS DOM (nionde avdelningen)

den 25 april 2024*

”Begäran om förhandsavgörande – Konsumentskydd – Direktiv 93/13/EEG – Oskäliga villkor i konsumentavtal – Avtal om hypotekslån – Villkor enligt vilket konsumenten ska betala de avgifter som tas ut i samband med avtalet – Lagakraftvunnet domstolsavgörande i vilket det fastställs att villkoret är oskäligt och i vilket det villkoret ogiltigförklaras – Talan om återbetalning av belopp som erlagts i enlighet med det oskäliga villkoret – Den tidpunkt då preskriptionstiden börjar löpa”

I mål C-484/21,

angående en begäran om förhandsavgörande enligt artikel 267 FEUF, framställd av Juzgado de Primera Instancia n° 20 de Barcelona (Förstainstansdomstol nr 20 i Barcelona, Spanien) genom beslut av den 22 juli 2021, som inkom till domstolen den 6 augusti 2021, i målet

F C C,

M A B

mot

Caixabank SA, tidigare Bankia SA,

meddelar

DOMSTOLEN (nionde avdelningen)

sammansatt av avdelningsordföranden O. Spineanu-Matei samt domarna S. Rodin (referent) och L.S. Rossi,

generaladvokat: A.M. Collins,

justitiesekreterare: handläggaren L. Carrasco Marco,

efter det skriftliga förfarandet och förhandlingen den 19 oktober 2023,

med beaktande av de yttranden som avgetts av:

– F C C och M A B, genom I. Fernández Grañeda, F. Gómez Hidalgo Terán och J. Zaera Herrera, abogados,

* Rättegångsspråk: spanska.

- Caixabank SA, genom J. Gutiérrez de Cabiedes Hidalgo de Caviedes, J. Rodríguez Cárcamo och E. Valencia Ortega, abogados,
- Spaniens regering, genom A. Ballesteros Panizo och A. Pérez-Zurita Gutiérrez, båda i egenskap av ombud,
- Italiens regering, genom G. Palmieri, i egenskap av ombud, biträdd av G. Rocchitta, avvocato dello Stato,
- Europeiska kommissionen, genom J. Baquero Cruz och N. Ruiz García, båda i egenskap av ombud,

med hänsyn till beslutet, efter att ha hört generaladvokaten, att avgöra målet utan förslag till avgörande,

följande

Dom

- 1 Begäran om förhandsavgörande avser tolkningen av artiklarna 6.1 och 7.1 i rådets direktiv 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskäliga villkor i konsumentavtal (EGT L 95, 1993, s. 29; svensk specialutgåva, område 15, volym 12, s. 169).
- 2 Begäran har framställts i ett mål mellan, å ena sidan, F C C och M A B, två konsumenter, och, å andra sidan, Caixabank SA, tidigare Bankia SA, ett kreditinstitut. Målet rör ett yrkande om återbetalning av belopp som erlagts i enlighet med ett avtalsvillkor som fastställts vara oskäligt genom ett lagakraftvunnet domstolsavgörande.

Tillämpliga bestämmelser

Unionsrätt

- 3 I artikel 6.1 i direktiv 93/13 föreskrivs följande:
”Medlemsstaterna skall föreskriva att oskäliga villkor som används i avtal som en näringsidkare sluter med en konsument inte är, på sätt som närmare stadgas i deras nationella rätt, bindande för konsumenten och att avtalet skall förbli bindande för parterna på samma grunder, om det kan bestå utan de oskäliga villkoren.”
- 4 I artikel 7.1 i direktiv 93/13 föreskrivs följande:
”Medlemsstaterna skall se till att det i konsumenternas och konkurrenternas intresse finns lämpliga och effektiva medel för att hindra fortsatt användning av oskäliga villkor i avtal som näringsidkare sluter med konsumenter.”

Spansk rätt

- 5 I artikel 121–20 i Ley 29/2002, primera Ley del Código Civil de Cataluña (lag 29/2002, första lagen i Kataloniens civillag) av den 30 december 2002 (BOE nr 32 av den 6 februari 2003) (nedan kallad den katalanska civillagen) föreskrivs följande:
- ”Fordringar av alla slag preskriberas efter tio år, såvida inte någon tidigare har förvärvat rättigheten genom hävd eller om annat föreskrivs i denna lag eller speciallagstiftning.”
- 6 I artikel 121–23 punkt 1 i den katalanska civillagen föreskrivs följande:
- ”Efter att en fordran har uppkommit och blivit exigibel, börjar preskriptionstiden löpa när fordringshavaren får kännedom om eller rimligen kan ha fått kännedom om de omständigheter som ligger till grund för fordran och den person mot vilken den kan göras gällande.”
- 7 I artikel 121–11 i den katalanska civillagen föreskrivs följande:
- ”Preskriptionstiden avbryts av följande skäl:
- a) Talan väcks vid domstol, även om den ogillas på grund av förfarandefel.
 - b) Inledande av ett skiljeförfarande avseende fordran eller inlämnande av en begäran i vilken domaren begär att skiljemännen ska utses.
 - c) Krav på fordran utom rätta.
 - d) Den person mot vilken fordran kan göras gällande inom preskriptionstiden erkänner rätten till eller avstår från preskription.”

Målet vid den nationella domstolen och tolkningsfrågorna

- 8 Parterna i det nationella målet ingick ett avtal om hypotekslån år 2007. Eftersom det villkor i avtalet enligt vilket kärandena i det nationella målet var skyldiga att betala samtliga kostnader för in-teckningen (nedan kallat avgiftsvillkoret) ogiltigförklarades genom en dom som meddelades av Juzgado de Primera Instancia n° 50 de Barcelona (Förstainstansdomstol nr 50 i Barcelona, Spanien) den 2 maj 2019, återbetalades de belopp som erlagts för notarieavgifter till kärandena.
- 9 Den 23 februari 2021 väckte kärandena talan vid Juzgado de Primera Instancia n° 20 de Barcelona (Förstainstansdomstol nr 20 i Barcelona, Spanien), som är den hänskjutande domstolen, och yrkade återbetalning av de belopp som erlagts i enlighet med avgiftsvillkoret avseende registreringsavgifter och handläggningsavgifter med ett belopp på 295,36 euro.
- 10 Caixabank gjorde vid den hänskjutande domstolen gällande att kärandenas talan var preskriberad. Enligt Caixabank började preskriptionstiden, som enligt den katalanska civillagen är tio år, att löpa när in-teckningen gjordes år 2007, då de belopp vars återbetalning är föremål för det nationella målet erlades.
- 11 Kärandena gjorde å sin sida gällande att preskriptionstiden, i enlighet med vad som framgår av domen av den 22 april 2021, Profi Credit Slovakia (C-485/19, EU:C:2021:313), inte började löpa förrän vid den tidpunkt då Juzgado de Primera Instancia n° 50 de Barcelona

(Förstainstansdomstol nr 50 i Barcelona) fastställde att avgiftsvillkoret var ogiltigt. Kärandena tillade att EU-domstolen i domen av den 10 juni 2021, BNP Paribas Personal Finance (C-776/19–C-782/19, EU:C:2021:470), slog fast att preskriptionstiden inte kan börja löpa vid den tidpunkt då avtalet ingås.

- 12 Enligt den hänskjutande domstolen uppkommer frågan vid vilken tidpunkt konsumenten ska anses ha kännedom om de omständigheter som ligger till grund för kravet på återbetalning av de belopp som erlagts i enlighet med det ogiltigförklarade villkoret. Enligt den hänskjutande domstolen råder det inget tvivel om att artiklarna 6.1 och 7.1 i direktiv 93/13 skulle iakttas, och således även den unionsrättsliga effektivitetsprincipen, om den tidpunkt då preskriptionstiden börjar löpa fastställdes till den tidpunkt då avgiftsvillkoret ogiltigförklaras. Det skulle emellertid, vilket enligt den hänskjutande domstolen är mer diskutabelt, även kunna röra sig om antingen det datum då konsumenten i fråga erlade dessa belopp eller det datum då Tribunal Supremo (Högsta domstolen, Spanien) meddelade en dom i vilken ett standardvillkor, vars innebörd motsvarar den i avgiftsvillkoret, fastställdes vara oskäligt.
- 13 Den hänskjutande domstolen anser slutligen att om den tidpunkt då preskriptionstiden börjar löpa fastställs till den tidpunkt då avgifterna betalas, så är fordran preskriberad och konsumenterna kan inte erhålla återbetalning av felaktigt inbetalda belopp. Om den tidpunkt då preskriptionstiden börjar löpa däremot fastställs till det datum då Tribunal Supremos (Högsta domstolen) ovannämnda dom meddelades, det vill säga den 23 december 2015, eller till det datum då det i ett domstolsavgörande fastställdes att avgiftsvillkoret är ogiltigt, i förevarande fall den 2 maj 2019, så har preskriptionstiden på tio år ännu inte löpt ut och konsumenterna kan fortfarande få ersättning för den skada de lidit.
- 14 Mot denna bakgrund beslutade Juzgado de Primera Instancia n° 20 de Barcelona (Förstainstansdomstol nr 20 i Barcelona) att vilandeförklara målet och ställa följande frågor till EU-domstolen:
 - ”1) Är det förenligt med artikel 38 [i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna], den unionsrättsliga effektivitetsprincipen och artiklarna 6.1 och 7.1 i direktiv 93/13 att preskriptionstiden för en talan avseende ersättning för de ekonomiska följderna av ett oskäligt avtalsvillkor, såsom avgiftsvillkoret, börjar löpa före den tidpunkt då villkoret ogiltigförklaras på grund av att det är oskäligt?
 - 2) Är det förenligt med artikel 38 [i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna], den unionsrättsliga effektivitetsprincipen och artiklarna 6.1 och 7.1 i direktiv 93/13 att preskriptionstiden för ett oskäligt villkor börjar löpa den dag då en domstol som är behörig att meddela prejudicerande domar, såsom Tribunal Supremo (Högsta domstolen), finner att ett visst villkor är oskäligt, oberoende av om den aktuella konsumenten känner till innehållet i den domen eller inte?
 - 3) Är det förenligt med artikel 38 [i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna], den unionsrättsliga effektivitetsprincipen och artiklarna 6.1 och 7.1 i direktiv 93/13 att för ett avtal med lång löptid börjar preskriptionstiden för att väcka talan vid domstol för att kräva ersättning för avgifter som erlagts [på grund av ett oskäligt villkor] i samband med upprättandet av hypotekslånet löpa vid tidpunkten för betalningen av dessa avgifter, mot bakgrund av att det oskäliga avtalsvillkoret inte längre har några verkningar efter den tidpunkten och det inte finns någon risk för att villkoret kommer att tillämpas på nytt?”

Prövning av tolkningsfrågorna

- 15 Det ska inledningsvis erinras om att domstolen redan har slagit fast att artikel 6.1 i direktiv 93/13 ska tolkas så, att ett avtalsvillkor som förklarats vara oskäligt i princip ska anses inte ha existerat, vilket innebär att det inte kan ha någon verkan gentemot konsumenten. En domstols fastställelse av att ett sådant avtalsvillkor är oskäligt ska följaktligen i princip innebära att konsumentens rättsliga och faktiska situation ska återställas till den situation som konsumenten hade befunnit sig i om avtalsvillkoret inte hade förelegat (dom av den 21 december 2016, Gutiérrez Naranjo m.fl., C-154/15, C-307/15 och C-308/15, EU:C:2016:980, punkt 61, och dom av den 15 juni 2023, Bank M. (Följder av att avtalet ogiltigförklaras), C-520/21, EU:C:2023:478, punkt 57).
- 16 Av detta följer att den nationella domstolens skyldighet att underlåta att tillämpa ett oskäligt avtalsvillkor enligt vilket belopp ska erläggas som visat sig vara felaktiga, i princip medför avtalets återgång såvitt avser dessa belopp (dom av den 21 december 2016, Gutiérrez Naranjo m.fl., C-154/15, C-307/15 och C-308/15, EU:C:2016:980, punkt 62, och dom av den 15 juni 2023, Bank M. (Följder av att avtalet ogiltigförklaras), C-520/21, EU:C:2023:478, punkt 58).
- 17 För det fall avtalet inte hade återgått, skulle det nämligen ha kunnat undanröja den avhållande verkan som enligt artikel 6.1 i direktiv 93/13 i förening med artikel 7.1 i detta direktiv åsyftas genom fastställandet av att villkor i ett avtal mellan konsumenter och en näringsidkare är oskäliga (dom av den 21 december 2016, Gutiérrez Naranjo m.fl., C-154/15, C-307/15 och C-308/15, EU:C:2016:980, punkt 63, och dom av den 15 juni 2023, Bank M. (Följder av att avtalet ogiltigförklaras), C-520/21, EU:C:2023:478, punkt 58).
- 18 Enligt artikel 6.1 i direktiv 93/13 krävs visserligen att medlemsstaterna ska föreskriva att oskäliga villkor ”på sätt som närmare stadgas i deras nationella rätt” inte är bindande för konsumenten (dom av den 6 oktober 2009, Asturcom Telecomunicaciones, C-40/08, EU:C:2009:615, punkt 57, och dom av den 21 december 2016, Gutiérrez Naranjo m.fl., C-154/15, C-307/15 och C-308/15, EU:C:2016:980, punkt 64).
- 19 Regleringen i nationell rätt av det konsumentskydd som följer av direktiv 93/13 kan emellertid inte påverka omfattningen och således innehållet i detta skydd och inte heller äventyra det förbättrade skydd som uppnås genom att anta enhetliga regler om oskäliga avtalsvillkor, såsom eftersträvades av Europeiska unionens lagstiftare och såsom framgår av tionde skälet i direktiv 93/13 (dom av den 21 december 2016, Gutiérrez Naranjo m.fl., C-154/15, C-307/15 och C-308/15, EU:C:2016:980, punkt 65, och dom av den 15 juni 2023, Bank M. (Följder av att avtalet ogiltigförklaras), C-520/21, EU:C:2023:478, punkt 60).
- 20 Även om det följaktligen åligger medlemsstaterna att genom sin nationella rätt definiera kriterierna för när det kan anses fastställt att det föreligger ett oskäligt villkor i ett avtal och när de konkreta rättsverkningarna av en sådan fastställelse uppkommer, måste emellertid en sådan fastställelse göra det möjligt att återställa den rättsliga och faktiska situation som konsumenten hade befunnit sig i om detta oskäliga avtalsvillkor inte hade förelegat, i synnerhet genom att det finns en rätt till återbäring av de prestationer som näringsidkaren felaktigt erhållit, till konsumentens nackdel, på grundval av det oskäliga villkoret (dom av den 21 december 2016, Gutiérrez Naranjo m.fl., C-154/15, C-307/15 och C-308/15, EU:C:2016:980, punkt 66, och dom av den 15 juni 2023, Bank M. (Följder av att avtalet ogiltigförklaras), C-520/21, EU:C:2023:478, punkt 61).

Den första och den tredje frågan

- 21 Den hänskjutande domstolen har ställt den första och den tredje frågan, vilka ska prövas tillsammans, för att få klarhet i huruvida artiklarna 6.1 och 7.1 i direktiv 93/13 samt artikel 38 i stadgan om de grundläggande rättigheterna ska tolkas så, att de utgör hinder för att preskriptionstiden för en talan om återbetalning av avgifter som en konsument, vid tidpunkten för ingåendet av ett avtal med en näringsidkare, har erlagt i enlighet med ett avtalsvillkor som har fastställts vara oskäligt genom ett lagakraftvunnet domstolsavgörande, vilket avkunnats efter betalningen av dessa avgifter, börjar löpa den dag då betalningen sker eller, i vart fall, innan det genom nämnda domstolsavgörande har fastställts att villkoret är ogiltigt.
- 22 Det följer av fast rättspraxis att det i avsaknad av särskilda unionsbestämmelser på området, ankommer på varje medlemsstat att i sin rättsordning, enligt principen om processuell autonomi, fastställa de processuella regler som gäller för talan som syftar till att säkerställa skyddet av rättigheter som enskilda har enligt unionsrätten. Dessa regler får emellertid varken vara mindre förmånliga än dem som gäller för liknande situationer som regleras av nationell rätt (likvärdighetsprincipen) eller medföra att det i praktiken blir omöjligt eller orimligt svårt att utöva de rättigheter som följer av unionsrätten (effektivitetsprincipen) (dom av den 22 april 2021, Profi Credit Slovakia, C-485/19, EU:C:2021:313, punkt 52 och där angiven rättspraxis).
- 23 Vad avser effektivitetsprincipen, vilken är den enda som är aktuell i förevarande förfarande, ska det erinras om att varje fall där frågan uppkommer huruvida en nationell processuell bestämmelse medför att det blir omöjligt eller orimligt svårt att tillämpa unionsrätten ska bedömas med beaktande av bestämmelsens funktion i förfarandet vid nationella domstolar och andra myndigheter betraktat som en helhet samt förfarandets förlopp och särdrag. Härvidlag ska det, i förekommande fall, tas hänsyn till de grundläggande principerna i det nationella domstolväsendet, såsom skyddet av rätten till försvar, rättssäkerhetsprincipen och principen om en ändamålsenlig handläggning (dom av den 10 juni 2021, BNP Paribas Personal Finance, C-776/19–C-782/19, EU:C:2021:470, punkt 28 och där angiven rättspraxis).
- 24 Domstolen har dessutom preciserat att medlemsstaternas skyldighet att fastställa processuella regler som säkerställer skyddet av de rättigheter för enskilda som följer av unionsrätten, bland annat de rättigheter som följer av direktiv 93/13, inbegriper ett krav på ett effektivt domstolsskydd, vilket även har stadfäst i artikel 47 i stadgan om de grundläggande rättigheterna. Detta skydd måste gälla bland annat fastställandet av de processuella reglerna för väckande av en talan som grundar sig på sådana rättigheter (dom av den 10 juni 2021, BNP Paribas Personal Finance, C-776/19–C-782/19, EU:C:2021:470, punkt 29 och där angiven rättspraxis).
- 25 Vad beträffar bedömningen av det som kännetecknar en preskriptionsfrist som den som är i fråga i det nationella målet, har domstolen preciserat att bedömningen ska avse fristens längd och dess tillämpningsvillkor, inbegripet den händelse som utlöser fristen (dom av den 10 juni 2021, BNP Paribas Personal Finance, C-776/19–C-782/19, EU:C:2021:470, punkt 30 och där angiven rättspraxis).
- 26 Även om domstolen har slagit fast att en talan som väckts av en konsument om fastställelse av att ett villkor i ett avtal som ingåtts mellan konsumenten och en näringsidkare är oskäligt inte kan omfattas av en preskriptionsfrist (dom av den 10 juni 2021, BNP Paribas Personal Finance, C-776/19–C-782/19, EU:C:2021:470, punkt 38 och där angiven rättspraxis), har domstolen preciserat att artiklarna 6.1 och 7.1 i direktiv 93/13 inte utgör hinder för nationella regler som anger att en preskriptionsfrist gäller för en sådan konsuments käromål där återbetalningskrav

framställs med anledning av denna fastställelse; detta gäller dock under förutsättning att likvärdighetsprincipen och effektivitetsprincipen iakttas (se, för ett liknande resonemang, dom av den 10 juni 2021, BNP Paribas Personal Finance, C-776/19–C-782/19, EU:C:2021:470, punkt 39 och där angiven rättspraxis).

- 27 Det kan således konstateras att en invändning om att en begäran om återbetalning som framställts av konsumenter för att göra gällande sina rättigheter enligt direktiv 93/13 omfattas av en preskriptionsfrist, således inte i sig strider mot effektivitetsprincipen, förutsatt att en tillämpning av denna frist inte i praktiken gör det omöjligt eller orimligt svårt att utöva de rättigheter som följer av detta direktiv (dom av den 10 juni 2021, BNP Paribas Personal Finance, C-776/19–C-782/19, EU:C:2021:470, punkt 40 och där angiven rättspraxis).
- 28 Det ska i detta avseende beaktas att konsumenten intar en underlägsen ställning i förhållande till näringsidkaren i fråga om såväl förhandlingsförmåga som informationsnivå, vilket får till följd att konsumenten godkänner villkor som näringsidkaren har utformat i förväg, utan att kunna påverka villkorens innehåll. Det ska även erinras om att det är möjligt att konsumenterna inte känner till att ett villkor i ett hypotekslåneavtal är oskäligt, eller har en felaktig uppfattning om omfattningen av sina rättigheter enligt direktiv 93/13 (se, för ett liknande resonemang, dom av den 10 juni 2021, BNP Paribas Personal Finance, C-776/19–C-782/19, EU:C:2021:470, punkt 45 och där angiven rättspraxis).
- 29 Domstolen har i detta avseende slagit fast att det blir orimligt svårt för en konsument att utöva sina rättigheter enligt direktiv 93/13, vilket därmed strider mot effektivitetsprincipen jämförd med rättssäkerhetsprincipen, om en preskriptionsfrist tillämpas som börjar löpa efter avtalets undertecknande, i det att denna preskriptionsfrist innebär att konsumenten får framställa yrkande om återbetalning av belopp som erlagts enligt ett avtalsvillkor som förklarats vara oskäligt endast under en viss tidsperiod efter avtalets undertecknande, oavsett om konsumenten hade eller rimligtvis kunde ha kännedom om att detta villkor var oskäligt (se, för ett liknande resonemang, dom av den 16 juli 2020, Caixabank och Banco Bilbao Vizcaya Argentaria, C-224/19 och C-259/19, EU:C:2020:578, punkt 91; se även, analogt, dom av den 22 april 2021, Profi Credit Slovakia, C-485/19, EU:C:2021:313, punkt 63).
- 30 I förevarande fall framgår det således av beslutet om hänskjutande att fastställandet av den tidpunkt då preskriptionstiden för ett krav på återbetalning av dessa avgifter börjar löpa till den tidpunkt då avtalet ingås, vilket motsvarar tidpunkten för betalning av nämnda avgifter får – med hänsyn till att avgiftsvillkoret får verkan vid den tidpunkt då avtalet ingås och betalningen sker – till följd att talan om återbetalning redan är preskriberad den dag då kärandena väcker den, oberoende av huruvida konsumenterna hade eller åtminstone rimligen kunde ha kännedom om att avgiftsvillkoret var oskäligt.
- 31 Mot bakgrund av den rättspraxis som det erinrats om i punkterna 28 och 29 ovan finner domstolen att datumet för ingåendet av det avtal som innehåller det oskäligen villkoret och betalningen av de aktuella avgifterna inte i sig kan utgöra den tidpunkt då preskriptionstiden börjar löpa.
- 32 Under sådana omständigheter som de som är aktuella i det nationella målet är det däremot säkert att konsumenten, vid den tidpunkt då avgörandet – i vilket det fastställs att det aktuella avtalsvillkoret är oskäligt och i vilket det villkoret av detta skäl ogiltigförklaras – vann laga kraft, hade kännedom om att detta villkor är rättsstridigt. Det är således i princip från och med det datumet som konsumenten på ett ändamålsenligt sätt kan göra gällande sina rättigheter enligt

direktiv 93/13 och som preskriptionstiden för en talan om återbetalning således kan börja löpa. Talans huvudsakliga syfte är att återställa den rättsliga och faktiska situation som konsumenten hade befunnit sig i om avtalsvillkoret inte hade förelegat, såsom framgår av punkterna 15 och 20 ovan.

- 33 Eftersom det rör sig om ett lagakraftvunnet domstolsavgörande som riktar sig till den berörda konsumenten, har konsumenten nämligen vid denna tidpunkt möjlighet att få kännedom om att det aktuella avtalsvillkoret är oskäligt och själv bedöma huruvida det är lämpligt att väcka talan om återbetalning av de belopp som erlagts i enlighet med det villkoret inom den frist som föreskrivs i nationell rätt.
- 34 En preskriptionstid som börjar löpa den dag då avgörandet, i vilket det fastställs att ett avtalsvillkor är oskäligt och i vilket det villkoret av detta skäl ogiltigförklaras, vinner laga kraft är således förenlig med effektivitetsprincipen, eftersom konsumenten har möjlighet att få kännedom om sina rättigheter innan fristen börjar löpa eller löper ut (se, för ett liknande resonemang, dom av den 10 juni 2021, BNP Paribas Personal Finance, C-776/19–C-782/19, EU:C:2021:470, punkt 46 och där angiven rättspraxis).
- 35 Det ska emellertid preciseras att även om direktiv 93/13, såsom framgår av den rättspraxis som det erinrats om i punkt 29 ovan, utgör hinder för att preskriptionstiden för en talan om återbetalning av belopp som en konsument har erlagt i enlighet med ett oskäligt avtalsvillkor börjar löpa oavsett om konsumenten hade eller rimligtvis kunde ha kännedom om att detta villkor var oskäligt, utgör direktivet inte hinder för att näringsidkaren ges möjlighet att bevisa att konsumenten hade eller rimligtvis kunde ha kännedom om den omständigheten innan en dom i vilken nämnda villkor ogiltigförklaras meddelas.
- 36 Under dessa omständigheter är det inte nödvändigt att tolka artikel 38 i stadgan om de grundläggande rättigheterna för att avgöra huruvida de grundläggande rättigheter som garanteras i den artikeln utgör hinder för en sådan nationell praxis som den som avses i förevarande fråga.
- 37 Mot denna bakgrund ska den första och den tredje frågan besvaras enligt följande. Artiklarna 6.1 och 7.1 i direktiv 93/13, jämförda med effektivitetsprincipen, ska tolkas så, att de utgör hinder för att preskriptionstiden för en talan om återbetalning av avgifter som en konsument, vid tidpunkten för ingåendet av ett avtal med en näringsidkare, har erlagt i enlighet med ett avtalsvillkor som har fastställts vara oskäligt genom ett lagakraftvunnet domstolsavgörande, vilket avkunnats efter betalningen av dessa avgifter, börjar löpa den dag då betalningen sker, oavsett om konsumenten hade eller rimligtvis kunde ha kännedom om att detta villkor var oskäligt vid tidpunkten för betalningen, eller innan nämnda villkor ogiltigförklaras genom domstolsavgörandet.

Den andra frågan

- 38 Den hänskjutande domstolen har ställt den andra frågan för att få klarhet i huruvida artiklarna 6.1 och 7.1 i direktiv 93/13 ska tolkas så, att de utgör hinder för att preskriptionstiden för en talan om återbetalning av avgifter som en konsument har erlagt i enlighet med ett villkor i ett avtal som ingåtts med en näringsidkare, och som har fastställts vara oskäligt genom ett lagakraftvunnet domstolsavgörande, börjar löpa den dag då den högsta nationella domstolen, i ett annat mål, meddelade en tidigare dom i vilken ett standardvillkor som motsvarar detta avtalsvillkor fastställs vara oskäligt.

- 39 Såsom framgår av den rättspraxis som det erinrats om i punkterna 15 och 20 ovan syftar direktiv 93/13 till att göra det möjligt att återställa den rättsliga och faktiska situation som konsumenten hade befunnit sig i om detta oskäligen avtalsvillkor inte hade förelegat, i synnerhet genom att det finns en rätt till återbäring av de prestationer som näringsidkaren felaktigt erhållit, till konsumentens nackdel, på grundval av det oskäligen villkoret.
- 40 Att fastställa den tidpunkt då preskriptionstiden för en talan om återbetalning av avgifter som erlagts av en konsument, på grundval av ett oskäligt avtalsvillkor, börjar löpa till den dag då den högsta nationella domstolen meddelade en dom i vilken det standardvillkor som motsvarar villkoret i det omtvistade avtalet fastställs vara oskäligt, skulle emellertid i flera fall göra det möjligt för näringsidkaren att behålla de belopp som felaktigt erhållits, till konsumentens nackdel, på grundval av det oskäligen villkoret. Detta skulle vara oförenligt med det krav som följer av den rättspraxis som det erinrats om i punkt 29 ovan, enligt vilken den tidpunkten inte kan fastställas oavsett om nämnda konsument hade eller rimligtvis kunde ha kännedom om att det avtalsvillkoret var oskäligt, vilket ligger till grund för rätten till återbäring, och utan att näringsidkaren åläggs en omsorgs- och informationsplikt i förhållande till konsumenten, vilket således förstärker konsumentens underlägsna ställning som direktiv 93/13 syftar till att avhjälpa.
- 41 I avsaknad av en informationsskyldighet för näringsidkaren i detta avseende kan det inte heller antas att konsumenten rimligtvis kan ha kännedom om att ett villkor i dennes avtal har en innebörd som motsvarar ett standardvillkor som den högsta nationella domstolen har fastställt vara oskäligt.
- 42 Även om rättspraxis från en medlemsstats högsta domstol, under förutsättning att denna har offentliggjorts i tillräcklig omfattning, kan göra det möjligt för en konsument att få kännedom om att ett standardvillkor som ingår i dennes avtal med en näringsidkare är oskäligt, kan det likväl inte förväntas att konsumenten, som direktiv 93/13 syftar till att skydda med hänsyn till dennes underlägsna ställning i förhållande till näringsidkaren, ska vidta åtgärder som består i juridiska efterforskningar (se, för ett liknande resonemang, dom av den 13 juli 2023, Banco Santander (Hänvisning till ett officiellt index), C-265/22, EU:C:2023:578, punkt 60).
- 43 Det ska dessutom betonas att en sådan nationell rättspraxis inte nödvändigtvis i kraft av själva sakförhållandet (*ipso facto*) innebär att alla villkor av detta slag som ingår i samtliga avtal mellan en näringsidkare och en konsument kan fastställas vara oskäligen enligt den medlemsstatens rättsordning. När den högsta nationella domstolen har fastställt att ett standardvillkor är oskäligt, ska det i princip även fastställas i varje enskilt fall i vilken mån ett villkor i ett visst avtal motsvarar det standardvillkoret och i likhet med det ska anses oskäligt.
- 44 Enligt artiklarna 3.1 och 4.1 i direktiv 93/13 ska nämligen bedömningen av huruvida ett villkor i ett avtal som ingåtts mellan en näringsidkare och en konsument är oskäligt – vilket innebär att det ska fastställas huruvida villkoret medför en betydande obalans i avtalsparternas rättigheter och skyldigheter till nackdel för konsumenten – bland annat göras med beaktande av alla omständigheter i samband med att avtalet ingicks. En sådan bedömning från fall till fall är ännu viktigare, eftersom ett villkor kan vara oskäligt på grund av att det inte är transparent. Det kan således i princip inte presumeras att ett visst avtalsvillkor är oskäligt, eftersom en sådan bedömning kan bero på de särskilda omständigheterna vid ingåendet av varje avtal och i synnerhet på de särskilda upplysningar som varje näringsidkare lämnar till varje konsument.

- 45 Av dessa överväganden följer att det inte kan krävas av en skäligen uppmärksam och medveten genomsnittskonsument att denne på eget initiativ inte endast regelbundet håller sig informerad om den högsta nationella domstolens avgöranden avseende standardvillkor i avtal av samma slag som de som konsumenten kan ha ingått med näringsidkare, utan även att konsumenten, på grundval av en dom från en nationell högsta domstol, avgör huruvida ett sådant villkor som det som ingår i ett visst avtal är oskäligt.
- 46 Det skulle dessutom strida mot direktiv 93/13 att låta näringsidkaren dra fördel av att denne förhållit sig passiv avseende den rättsstridighet som den högsta nationella domstolen har konstaterat. Under sådana omständigheter som de aktuella har nämligen näringsidkaren, i egenskap av bank, i regel en juridisk avdelning som är specialiserad på området. Nämda avdelning har upprättat det aktuella avtalet och är kapabel att följa utvecklingen av denna domstols rättspraxis och därav dra slutsatser om de avtal som redan ingåtts av banken. En sådan bank har i regel även en kundtjänst som har alla nödvändiga uppgifter för att de berörda kunderna enkelt ska kunna kontaktas.
- 47 Mot denna bakgrund ska den andra frågan besvaras enligt följande. Artiklarna 6.1 och 7.1 i direktiv 93/13 ska tolkas så, att de utgör hinder för att preskriptionstiden för en talan om återbetalning av avgifter som en konsument har erlagt i enlighet med ett villkor i ett avtal som ingåtts med en näringsidkare, och som har fastställts vara oskäligt genom ett lagakraftvunnet domstolsavgörande, börjar löpa den dag då den högsta nationella domstolen, i ett annat mål, meddelade en tidigare dom i vilken ett standardvillkor som motsvarar detta avtalsvillkor fastställs vara oskäligt.

Rättegångskostnader

- 48 Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i det nationella målet utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den hänskjutande domstolen att besluta om rättegångskostnaderna. De kostnader för att avge yttrande till domstolen som andra än nämnda parter har haft är inte ersättningsgilla.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (nionde avdelningen) följande:

- 1) Artiklarna 6.1 och 7.1 i rådets direktiv 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskäliga villkor i konsumentavtal, jämförda med effektivitetsprincipen,**

ska tolkas så,

att de utgör hinder för att preskriptionstiden för en talan om återbetalning av avgifter som en konsument, vid tidpunkten för ingåendet av ett avtal med en näringsidkare, har erlagt i enlighet med ett avtalsvillkor som har fastställts vara oskäligt genom ett lagakraftvunnet domstolsavgörande, vilket avkunnats efter betalningen av dessa avgifter, börjar löpa den dag då betalningen sker, oavsett om konsumenten hade eller rimligtvis kunde ha kännedom om att detta villkor var oskäligt vid tidpunkten för betalningen, eller innan nämnda villkor ogiltigförklaras genom domstolsavgörandet.

- 2) Artiklarna 6.1 och 7.1 i direktiv 93/13**

ska tolkas så,

att de utgör hinder för att preskriptionstiden för en talan om återbetalning av avgifter som en konsument har erlagt i enlighet med ett villkor i ett avtal som ingåtts med en näringsidkare, och som har fastställts vara oskäligt genom ett lagakraftvunnet domstolsavgörande, börjar löpa den dag då den högsta nationella domstolen, i ett annat mål, meddelade en tidigare dom i vilken ett standardvillkor som motsvarar detta avtalsvillkor fastställs vara oskäligt.

Underskrifter